

ЩОДО ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНОМУ РАДИКАЛІЗМУ НА ГЛОБАЛЬНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Наталія Григорівна МАСЛОВА,

*кандидат юридичних наук,
докторант Харківського
національного університету
внутрішніх справ*

При розробці і впровадженні національної стратегії протидії кримінальному радикалізму України обов'язково слід урахувати міжнародний досвід в цій сфері, створити механізми співпраці на глобальному рівні. Ми підтримуємо С. І. Качура, який наголошує, що аби ефективно запобігати проявам радикалізму, екстремізму і тероризму необхідно послідовно впроваджувати спільні підходи й розвивати правові механізми узгоджених дій міжнародного співтовариства [1, с. 138] .

Протидія радикалізму і радикалізації є важливою складовою стратегії національної безпеки майже у всіх країнах світу. Окрему

увагу приділяють крайнім формам кримінального радикалізму - екстремізму та тероризму. Зусилля країн Європейського Союзу в цій сфері зосереджуються в трьох основних напрямках: 1) вживаються заходи щодо виявлення й припинення діяльності мереж і окремих осіб, які підбурюють громадян до насильницької кримінальної радикальної діяльності; 2) здійснюються контрпропагандистські заходи задля утвердження в суспільстві толерантності й неприйняття екстремізму, заперечення інтерпретації міжнародних конфліктів як зіткнення цивілізацій; 3) недопущення в європейських країнах дискримінації меншин, сприяння їх інтеграції у суспільство; 4) здійснюється сприяння діалогу культур і релігій, утвердження в світі добродісного правління, верховенства права, забезпечення основних прав і свобод людини, подолання конфліктів політичними ненасильницькими засобами [2].

Як зазначається в доповіді Організації з безпеки і співробітництва в Європі радикалізація не є загрозою для суспільства, якщо вона не пов'язана з насильством та іншими незаконними діями, такими як заклики до ворожнечі... Радикалізація може бути рушійною силою змін - люди, які наприклад, боролися за відміну рабства, вважалися радикалами, оскільки перебували в опозиції до пануючих суспільних норм. Разом з тим у всіх розвинутих європейських країнах визнається кримінальним правопорушенням розпалювання міжетнічної, міжконфесійної та іншої ворожнечі. Забороняється пропаганда нацистських та фашистських ідей. Здійснюються заходи загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання поширенню в суспільстві радикальних ідеологій. Фахівцями наголошується, що протидія насильницькій радикалізації - дерадикалізація є комплексним процесом, який включає заходи різної інтенсивності, які залежать, в свою чергу, від рівня радикалізації людини. Пропонується виділяти власне дерадикалізацію і та запобігання радикалізації. Перші заходи стосуються дій тих осіб, які вже сприйняли радикальні і особливо екстремістські ідеї і можуть бути залучені до активних радикальних дій. Ці дії повинні бути спрямовані на виключення особи з числа членів радикальних організацій, хоча погляди її не змінюються. Для цього слід здійснити комплекс інших заходів. Запобігання радикалізації включає в себе попереджувальні заходи, які спрямовані на блокування можливості особи перейнятися радикальними та екстремістськими поглядами [3].

Така діяльність потребує об'єднання зусиль прогресивних країн світу. На це націлює Організація Об'єднаних Націй, яка зазначає, що екстремістська ідеологія знецінює людське життя, зрощує культуру насильства й нетерпимості і таким чином, розширює соціальну базу терористичних угруповань і терористичної діяльності [4].

Для реалізації цієї складової Радою ЄС була прийнята Стратегія ЄС із протидії радикалізації та вербуванню (оновлені редакції були прийняті у 2008 та 2014 рр.). В цій стратегії визначені основні кроки, які повинно зробити для досягнення безпеки, справедливості, рівних можливостей для всіх. Державам рекомендується здійснювати заходи, які спрямовані на переважання загальноновизнаної думки над радикальною та екстремістською, формування стійкості суспільства до екстремістських та терористичних загроз. У 2010 році ЄС ухвалила інший важливий документ - Стратегію внутрішньої безпеки ЄС, який визначив основні напрямки протидії радикалізації та вербуванню терористів місцевими громадами, ліквідацію джерел фінансування таких організацій, заморожування їх активів, підвищення повітряної та морської безпеки.

Разом з конкретними силовими заходами в ЄС пропонуються заходи загальносоціального запобігання кримінальному радикалізму. Наголошується на важливості освіти, залучення молоді до соціального життя, міжкультурного діалогу та толерантності. Для цього була створені мережі експертів, серед яких науковці, вчителі, представники громадянського суспільства, працівники поліції та установ з виконання кримінальних покарань, представники бізнесу, які здійснюють профілактичну роботу з особами які є радикалізованими чи потенційно схильними до цього.

Важливим напрямком протидії поширенню радикальних політичних ідей в умовах інформаційного суспільства є залучення для проведення контрпропагандистських заходів науковців, моральних авторитетів, представників духовенства тощо. Останнім часом відбуваються постійні міжнародні заходи із залученням керівників країн, представників громадськості, керівників релігійних організацій, науковців, на який обговорюються проблеми радикалізації різних сфер існування суспільства і розробляються заходи запобігання цим негативним соціальним явищам. Це засвідчує прагнення громадянського суспільства до вирішення проблеми радикалізму, екстремізму і тероризму, які отримали широке розповсюдження і вже загрожують

міжнародному миропорядку у світі. Разом з тим наголошується про те, що країни світу повинні поширювати і розвивати демократію, влада повинна здійснювати управління на засадах підтримання і захисту інтересів усіх верств населення. ООН здійснює популяризацію діяльності тих опозиційних владі рухів, які досягають результатів без застосування насильства для отримання і утримання державної влади. Це є дуже актуальним для сучасної України.

На міждержавному рівні постійно виникають ініціативи по здійсненню на глобальному рівні заходів по зменшенню чинників кримінальної радикалізації суспільства. Так у 2006 році з ініціативи Туреччини та Іспанії провідними науковцями, державними та громадськими діячами під егідою ООН був розроблений план дій, щодо нейтралізації умов, що сприяють радикалізму і екстремізму, який був названий «Альянс цивілізацій». В ньому було наголошено, що основними умовами, які сприяють поширенню радикальних настроїв в суспільстві є: обумовлене глобалізацією відчуття загрози культурним та релігійним цінностям, національній самобутності населення країн; бідність, економічне розшарування, дискримінація, релігійна, національна та культурна нетерпимість, що призводять до виникнення у людей відчуття несправедливості та відчуження; політичні репресії військові конфлікти й іноземна окупація, які призводять до загострення політичної й гуманітарної кризи [5]. Останній фактор на собі відчуває і Україна та її громадяни. Російська окупація Криму та Донбасу призвела і до таких негативних явищ, як поширення радикальних і екстремістських настроїв в різних прошарках нашого суспільства.

На міжнародному рівні постійно проводяться науково-практичні конференції, на яких провідні вчені наголошують про необхідність міжнародній спільноті об'єднатися навколо спільних цінностей і моральних норм, поширювати культури поваги до фундаментальних прав і свобод людини, порушення яких є найбільш небезпечними у світі злочинами. Наголошується на постійному діалозі представників різних прошарків суспільства, знаходження точок дотику для толерантності та взаєморозуміння.

При розробці національної стратегії протидії кримінальному радикалізму Україні слід використовувати досвід Європейського Союзу, представниками якого розроблені відповідні програми, які діють на глобальному рівні і ураховувати закордонний досвід розвинутих країн світу, який отриманий при вирішенні цієї складної соціальної проблеми.

Список використаних джерел

1. Качур С. І. Протидія поширенню радикальних політичних ідей в контексті загрози суїцидного тероризму. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання політичних дисциплін. 2014. № 15. С. 133-142.
2. The EU Counterradicalization Strategy. URL: <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publication/EU%20Counterradicalization%20Strategy.pdf>. (дата звернення 23.09.2019)
3. Yusoufzai K., Emmerling F. Explaining violent radicalization in Western Muslims: A four factor model. *Journal of Terrorism Research*. 2017. URL: <https://jtr.st-andrews.ac.uk/articles/10.15664/jtr.1292/galley/978/download/> (дата звернення 30.09.2019).
4. Резолюція Ради Безпеки ООН 1624 (2005). URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/510/54/PDF/N0551054.pdf?OpenElement>. (дата звернення 25.09.2019).
5. Alliance of Civilizations: Report of the High-level Group (November 13, 2006). URL: http://www.unaoc.org/repozitory/HLG_Report.pdf (дата звернення 30.09.2019).